

Pospíšil, Ivo

Balkanologie: kontinuita a inovace

Opera Slavica. 1996, vol. 6, iss. 1, pp. 54-56

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116913>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

листический тип не назван; автор или стоит на панреалистических позициях, или убежден, что реализм не способен на синтез. Можно заключить, что попытка обобщенной классификации видов «синтеза» хоть и не удалась, но она полезна как вызов к полемике.

Совсем другая картина возникает, если оценивать отдельные анализы творчества писателей. Их характеризует тонкость наблюдений над композиционной структурой произведений, над стилем, над взаимосвязанностью разных сочинений одного автора, над преемственностью между классикой XIX века и творчеством авторов XX века. Как и в обобщенных своих классификациях, так и в случае анализа ряда произведений одного писателя Захариева не принимает во внимание фактор хронологии (напр. у Набокова анализируется Машенька - 1926, потом Дар - 1937, Защита Лужина - 1929, Приглашение на казнь - 1935) и фактор полного охвата творчества писателя (напр. у Набокова остаются в стороне другие русскоязычные романы). Такой способ выбора материала для анализа грозит потерей эволюционного фактора, но дает возможность концентрации на типологических проблемах. Писатель, таким образом, предстает перед нами в своем существенном облике (по классификации литературоведа), но теряется его многоцветность и, конеч-

но, развитие (напр. совсем обходится экспрессионистское творчество дореволюционного Грина). Оригинальный выбор анализируемых произведений нередко дает автору возможность своей личной оценки книг, которые не считаются самыми типичными сочинениями данного писателя: анализ Булгакова, напр., начинается с тонкого анализа романа о Мольере, тщательно анализируется проза Цветаевой (ей посвящено больше страниц чем Бунину) и т. п. Оригинальные наблюдения мы найдем в анализах творчества Хармса, Розы Мира Д. Андреева, набоковского Дара и т. д. Во всех главах работы И. Захариевой чувствуется хорошее знание критической литературы о предмете анализа. Сноски, примечания и список литературы занимают 50 страниц публикации (сам текст работы - 200 страниц). Широта охвата материала удивительна в столь сжатом тексте.

Несмотря на свои критические замечания я должен отметить, что Захариева включилась в немногочисленные ряды литературоведов, размышляющих об общих и широких проблемах русской литературы на основе предыдущих бесчисленных аналитических - опубликованных и неопубликованных - работ. Пока еще именно анализы - сильнейшая сторона ее исканий, но путь к обобщениям открыт.

Мирослав Заградка

Balkanologie: kontinuita a inovace

Studia balcanica bohemo-slovaca IV (Příspěvky přednesené na IV. balkanistickém sympoziu v Brně ve dnech 25. a 26. května 1994). Redigoval prof. dr. Ivan Dorovský, DrSc. Masarykova univerzita v Brně 1995.

Balkanistika na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity se rozvíjí de facto od 20. let, zejména v osobnosti Franka Wollmana, který problematice slovanského jihu věnoval nejednu stat'. I když se balkánská studia

(nikoli jen slavistická) nevyvíjejí nijak extenzivně co do počtu pracovníků a studentů, vědecká produkce oboru je vskutku impozantní. V roce 1966 byl na Filozofické fakultě zřízen Kabinet balkanistiky a hungaris-

tiky, který postupně zorganizoval čtyři celostátní balkanistická symposia (1969, 1974, 1986, 1994). Pokračovatelem balkanistické tradice, kterou iniciovali a podporovali prof. Kabrda a prof. Hejl, je nyní prof. Ivan Dorovský, který v úvodní studii sborníku příznačně cituje z Knihy o Balkánu vydané v letech 1936-1937 Balkánským ústavem v Bělehradě to, že je nezbytné "obhájit Balkán jako celek, obhájit a udržet Balkán pro balkánské národy to je dnes největší a jediný nacionalismus Jihoslovanů, Bulharů, Řeků, Albánců, Rumunů a Turků." I. Dorovský však nejen pokračuje v kontinuitě brněnské a vůbec česko-slovenské balkanistiky, ale také navrhuje koncepční změny: v rámci balkanistiky by se měly studovat nejen byzantsko-slovanské vztahy, tedy byzantsko-slovanské meziliterární a obecně kulturní společenství netradičně, tj. nikoli "Od centra k periférii", nýbrž "obráceně", ale také jevy pontské oblasti, neboť "součástí balkánského meziliterárního a obecně kulturního společenství bylo nejen balkánské společenství, nýbrž také kavkazské, turecko-arabské, syrsko-egyptské..." (s. 10).

Miroslav Šesták v článku o hlavních směrech české historické balkanistiky mimo jiné sděluje, že připraveny do tisku (žel s malými vyhlídkami na publikování) jsou přehledné dějiny Rumunska, Jugoslávie, Makedonie (kniha I. Dorovského mezitím vyšla), uvažuje se o dějinách Řecka a chystá se vydání dvousvazkových dějin Habsburské monarchie. Přehledný charakter má také lingvisticky orientovaná studie Heleny Kurzové, stejně jako práce Ivana Dorovského o české a slovenské literární balkanistice v poslední dekádě a Věry Frolcové o národopisné balkanistice u nás v letech 1986-1994. Teoretický a metodologický ráz má studie Dionýze Ďurišina o meziliterárním centrismu balkánských literatur, v níž autor v závěru vznáší několik zpochybňujících otázek. František Hejl ve studii o střední a jihovýchodní Evropě jako subjektu formo-

vání křesťanského univerza mimo jiné uvádí: "Násilně vymýcená moravská liturgie a písemnictví Velké Moravy - a to ke škodě christianizace Čech, Lužice, Polska a vých. Slovanů vydaly skvělé plody své kultury v Dalmácii, Chorvatsku a v Bulharsku, jež se stalo ohniskem christianizace Ruska." (s. 61). O byzantských a novořeckých studiích v našich zemích informuje Růžena Dostálová; Milan Dolgan (Ljubljana) píše o slovinském knězi Ziljském (1809-1892), který se pokusil o syntézu slovinštiny a srbocharvatštiny a češtiny a slovenštiny. Zajímavý srovnávací lingvistický materiál přináší stat' Heleny Kurzové *Gramatikalizační procesy v balkánských jazycích*, stejně jako minuciózní analýza Evy Havlové o názvech plavuně v jihoslovanských jazycích. Formulačně brilantní, polemicky vyostřený je příspěvek Vladimíra Šaura o balkánských jménech některých ptáků (zejména vzhledem k Etymologickému slovníku jazyka staroslověnského), ke koncepci evropeizace češtiny a srbštiny dochází na základě srovnání nepůvodních předložek v obou jazycích Milan Jelínek. Neméně přínosné jsou stati dalších autorů: Pavly Valčákové o staroslověnských názvech chleba a jejich kontinuantech v jihoslovanských jazycích, Přemysla Hausera o první mluvnické češtině pro Slovince, Mileny Příkrylové (staroslověnská posesivní adjektiva na pozadí řečtiny), Ivaně Raeva o paralingvistických prostředcích bulharských a českých, Jiřího Procházky o Balkáně a Rusku v první polovině 17. století. Pronikavé jsou i další práce historické práce (V. Št'astný, L. Hladký, P. Hradečný, J. Vaculík), literárněvědné (M. Nedvěďová, K. Ivankovičová, M. Kvapil, Z. Stavínohová, V. Garjanski) a kritická studie D. Dorovské ze sféry metodiky (*Balkánské literatury v české škole*).

Na jedné straně je užitečné, když se v tomto slovníku představuje balkanistika v plném rozsahu svého významu, tedy jako syntéza tradiční filologie, národopisu, histo-

rie i pedagogiky; současně tu však vyvstává otázka, zda by se kromě těchto reprezentativních svazků (s názvem např. *Studia maiora*) neměly občas vydat i sborníky ostřejší tematicky vyhraněné (*Studia minora*), jejichž vydavatel (sestavovatel) by si zvolil

tematiku i příspěvatele, jak je to běžné v jiných zemích. To se ostatně týká i jiných fakultních edic: na jedné straně uchovat jejich sborníkový (miscelanea) charakter, na druhé rozvinout jejich specializovanou, hlubinně výzkumnou fázi.

Ivo Pospíšil

Pozoruhodná antologie ruské poezie

Jevtušenko, J.: Stropy veka. Antologija rusckoj poezii. Minsk-Moskva, Polifakt 1995, 1005 s. Série "Itogi veka. Vzgljad iz Rossii", vedoucí Boris Pasternak.

Materiály pro svou antologii J. Jevtušenko shromažďoval téměř dvacet let, neboť se rozhodl, že v ní představí ruskou poezii 20. století v celé komplexnosti včetně básníků zapomenutých, žijících v emigraci i těch, co byli známi jen díky samizdatu. Podánilo se mu tak představit verše 875 autorů, řazených důsledně generačně do šesti oddílů. Největší skupinu (350 s.) tvoří básníci narození v 19. století, jež Jevtušenko pokládá za Děti zlatého věku. Netradičně se tak vedle sebe ocitají představitelé dekadence, symbolismu, akmeismu, futurismu, imazinismu, tedy moderny i avantgardy, stejně jako básníci selští, neznámi a tvůrci častušek, jež jsou zařazováni téměř do každého z oddílů. Na počátku první skupiny je vedle Vladimíra Solovjova i polozapomenutý Konstantin Slučevskij (1837-1904), jež svými životními daty i stylem tvorby symbolicky spojuje s 20. stoletím dobu puškinskou, jakoby tak předznamenával pozdější generační klání, v němž Puškin byl vždy oním výchozím bodem - ať již se znamená plus či minus. Vždyť z pohledu Pegase, pádicího v modru nebeské klenby, jež tvoří přebal antologie, zůstávají mezigenerační pŕtky zanedbatelnou záležitostí. (Tím spíše, že Pegas je tu materializován svébytným způsobem na vloženém plakátu, kde z proslulého

symbolu poezie zbyl pouze skelet.) Na závěr první skupiny se dostal básník, o němž se svého času diskutovalo i u nás, Stěpan Ščipačov (1899-1980). Ve stručném úvodu, předcházejícím verše všech básníků, Jevtušenko oceňuje Ščipačova především jako významného redaktora časopisu "Oktjabr", jež otuskoval verše autorů dlouho umlčovanych: Zabolockého, Smeljakova, Martynova, prosadil Sluckého a objevoval i mladé talenty, například Bellu Achmadulinovou. Končí pak příznačnými slovy, že i básník ne právě největší může být velkým člověkem.

Druhá, již menší skupina (necelých 250 s.), nese název Děti stříbrného věku a zahrnuje autory narozené v letech 1900-1917. Zde se již setkáváme vedle tvůrců dobře známých, jako je citovaný Nikolaj Zabolockij, Nina Berberová, Nikolaj Erdman, Jurij Odarčenko, Leonid Martynov, Daniil Charms, Arsenij Tarkovskij, Olga Berggolc, Alexandr Tvardovskij, Konstantin Simonov a další, i s těmi, kteří se dostávají do genealogie ruské poezie právě díky Jevtušenkovi. Onen smutný přehled talentů, duševných nelibostným režimem se ještě rozšiřuje v dalších oddílech, z nichž první tvoří Děti železného věku, čímž je míněno meziválečné sovětské období 1918-1940 (270 s.). Sem patří sám tvůrce antologie se svými generač-